

ISSN 1563-0366
Индекс 75882; 25882

ӘЛ-ФАРАБИ атындағы ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

ҚазҰУ ХАБАРШЫСЫ

Заң сериясы

КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ имени АЛЬ-ФАРАБИ

ВЕСТНИК КазНУ

Серия юридическая

AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

KazNU BULLETIN

Law series

№5

Алматы
«Қазақ университеті»
2015

ХАБАРШЫ

ЗАҢ СЕРИЯСЫ № 5

25.11.1999 ж. Қазақстан Республикасының Мәдениет, ақпарат және қоғамдық келісім министрлігінде тіркелген

Қуәлік №956-Ж.

Журнал жылына 4 рет жарыққа шығады

ЖАУАПТЫ ХАТШЫ

Ережелқызы Р., жауапты хатшы

(Қазақстан)

Телефон: +7727-377-33-36;

8-727-377-33-37 (ішкі н. 12-57)

E-mail: rose@mail.ru

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

Байдельдинов Д.Л., з.ғ.д., профессор

(бас редактор) (Қазақстан)

Кенжалпиев З.Ж., з.ғ.д., профессор

(бас ред. орынбасары) (Қазақстан)

Сартаев С.С., з.ғ.д., академик *(Қазақстан)*

Тыныбеков С.Т., з.ғ.д., профессор *(Қазақстан)*

Нұбраева А.С., з.ғ.д., профессор *(Қазақстан)*

Джансараева Р.Р., з.ғ.д., профессор *(Қазақстан)*

Усеннова Г.Р., з.ғ.д., профессор *(Қазақстан)*

Еркінбаева Л.К., з.ғ.д., профессор *(Қазақстан)*

Жатқанбаева А.Е., з.ғ.д. *(Қазақстан)*

Трунк А., профессор *(Германия)*

Монтекило С., профессор *(БАӘ)*

Бурхара Б., профессор *(Германия)*

Лисина В., профессор *(Ресей)*

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ

<i>Akbolatova M.E., Duzbayeva S.B., Taubaev B.R.</i> History of mediation	10
<i>Ақболатова М.Е.</i> Криминологическая характеристика миграционных процессов	15
<i>Ақпаева Н.А., Маликова Ш.Б.</i> Восстановление социальной справедливости как основная цель уголовного наказания	20
<i>Алимкулов Е.Т.</i> Особенности санкционирования содержания под стражей следственным судьей	25
<i>Алимкулов Е.Т.</i> К вопросу о депонировании показаний следственным судьей	30
<i>Alimkulov Y.T., Suleimenova A.S.</i> Issues of admissibility of evidence in light of the new criminal procedure legislation of the Republic of Kazakhstan <i>Алтанова А.С. Омарова А.Б.</i>	35
<i>Аратұлы К.</i> Соттық дәлелдемелердің негізгі белгілері	39
<i>Аратұлы К., Огай А.</i> Сравнительный анализ уголовного законодательства зарубежных стран об ответственности за компьютерные преступления	44
<i>Аратұлы К., Ордабек К.</i> Преступления в сфере компьютерной информации в РК и зарубежных странах	49
<i>Арын А.А., Байтекова Қ.Ж., Омарбаева А.Б.</i> Ақпараттық қылмыстарды тергеудің тактикалық тәсілдері	60
<i>Атаханова Г.М.</i> Конституция қағидалары: конституциялық құқықтың категориялық аппаратындағы орны	69
<i>Әлімкулов Е.Т.</i> Көші-кон үдерісінің салдары туралы	76
<i>Базилова А.А.</i> Басты сот талқылауы барысында прокурор мен қорғаушы- адвокаттың сот жарыссөзіне қатысу мәселелері	80
<i>Базилова А.А.</i> Криминологические проблемы киберпреступности	90
<i>Базилова А.А.</i> Компьютерлік қылмыстарды ашу және әшкерелеу тәжірибесі	94
<i>Базилова А.А.</i> Компьютерлік қылмыстырдың алдын алу шаралары	

<i>Кан А.Г., Коржумбаева Т.М.</i>	
Современные тенденции развития судебной экспертизы на основе инновационных технологий	312
<i>Кан А.Г.</i>	
К вопросу о введении в уголовный процесс новых участников	320
<i>Маликова Ш.Б., Омарова А.Б.</i>	
Преступления в сфере компьютерной информации: уголовно-правовые и гражданско-правовые аспекты	329
<i>Маликова Ш.Б.</i>	
Заңсыз көші - қон мен қылмыстылықтың өзара байланысы туралы кейбір сұрақтар	336
<i>Мұхамәдиева Г.Н.</i>	
Адам және азамат құқықтары мен бостандықтарының жүзеге асырылуының құқықтық қамтамасыз етілуі	348
<i>Мұхамәдиева Г.Н.</i>	
Правовая природа принципа обеспечения подозреваемому и обвиняемому права на защиту в уголовном процессе	353
<i>Нұрмағанбет Е. Т., Аманжол А.</i>	
Дәлелдемелерді жинау бойынша адвокат-қорғаушы қызметінің дербестігін жүзеге асыру құқығының мәселесі	359
<i>Нұрмағанбет Е. Т., Кенесбек Н.</i>	
Актуальные проблемы деятельности адвоката-защитника в уголовном судопроизводстве Республики Казахстан	368
<i>Омарова А.В., Керимханов Т.Н.</i>	
Ownership of the system of subjective civil rights	375
<i>Сатыбалдинов Д.Д.</i>	
Қылмыстық қызметтің субъектісі ретінде әйел адамның жеке басын куәландыру	379
<i>Сүлейменова С.Ж., Амангельдинова Д.</i>	
К проблеме определения понятия «гражданский процесс»	385
<i>Тапалова Р.Б.</i>	
Особенности осмотра места происшествия при расследовании экологических правонарушений	389
<i>Тапалова Р.Б.</i>	
Проблемы начала досудебного следствия при расследовании уголовных экологических правонарушений	397
<i>Тапалова Р.Б.</i>	
Значение следственных ситуаций по делам об экологических правонарушениях	402
<i>Таубаев Б.Р.</i>	
Пенитенциарлық қауіпсіздікті қамтамасыз ету тетігі	407
<i>Таубаев Б.Р.</i>	
Шетелдердің қылмыстық атқару жүйесіндегі пенитенциарлық қауіпсіздікті қамтамасыз ету тәжірибелері	416

А.Б. Омарова*, А.М.Уальшер**

* аль-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университет,
заң факультеті, з.ғ.к., доцент, Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы
e-mail: omar_17@mail.ru

** аль-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университет,
заң факультеті, магистрант, Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы
e-mail: anara.14.02@mail.ru

Заң бойынша және ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік

Мақалада заң бойынша және ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік түсініктері қарастырылған. Автор заң бойынша және ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік түсініктерінің айырмашылығы мен ұқсастықтарын қарастырған. Нақты әр мұрагерлікке не жататыны анықталған. Мұрагерлікті заңда бекітілген кезектері бойынша бөліп қарастырған.

Түйін сөздер: мұра, мұрагерлік құқығы, заң бойынша мұрагерлік құқығы, ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік, өсиет бойынша мұрагерлік.

А.Б. Омарова, А.М. Уальшер

Право на законное и предложенное наследование

В статье рассматриваются понятия прав на законное и предложенное наследование. Автор рассмотрел различия и сходства понятия права на законное наследование и права на предложенное наследование. Определены составляющие каждого из этих понятий. Наслеование рассмотрено в зависимости от законодательно определенной очередности.

Ключевые слова: наследство, наследственное право, право на законное наследование, наследование по предложению, наследование по завещанию.

A.B. Omarova, A.M. Ualsher

The right to inheritance and the proposed legal

The article deals with the concept of legal rights to inheritance and suggestions. The author has considered the differences and similarities of the concept of the right to inheritance and legal rights to the proposed inheritance. The components of each of these concepts. Nasleovanie reviewed depending on the specific legislative priority.

Keywords: heritage, inheritance law, the right to legal inheritance, inheritance under a proposal testamentary succession.

Қазақстан Республикасы Азаматтық Кодексінің 1039 бабына сәйкес мұрагерліктің негіздері заң бойынша немесе өсиет болып табылады. Әлемдік тәжірибеде басқа мұрагерлік негіз жоқ. Заң бойынша мұрагерлік өсиет болмаса ғана жүзеге асырылады. Ал тәжірибеде заң бойынша мұрагерлік өсиет бойынша мұрагерлік те жиі кездеседі. Біздің азаматтар өсиет қалдыруға және өз көз қарасы бойынша мұралық ету тәртібін өзгертуге айтарлықтай ұмтылмайды. Оған себеп жеткілікті. Бірқатарын заң нормаларымен белгіленген мұралық мүлікті бөлу тәртібі мен реттілігі қанағаттандырады. Ал енді бірқатары өсиет жазып үлгермейді, не жай ғана ойларында ғана болады. Психологиялық факторлар да аз рөл ойнамайды. Дегенмен негізгі себептердің бірі заңи белсенділіктің болмауы [1, 86].

Мұра дегеніміз мұра қалдырушыдан мұрагерге құқық мирасқорлығы тәртібінде өтетін мүлік. Мұра түсінігін анықтау үшін мұрагерлерге не және қалай өтеді деген сұраққа жауап беру керек. Мұрагерліктің жалпы ережесі қиын емес. Мұра қалдырушының барлық мүліктік құқықтары мен міндеттері мұрагерге өтеді. Мұра құрамына кейбір ерекше жағдайлардан басқа бар мүліктік құқықтары мен міндеттері кіреді. Мұрагерліктің бірнеше өзгешеліктерін бөліп көрсету қажет. Біріншіден, мұра не мұралық мүлік құрамына қайтыс болған азаматтың құқықтары (актив) мен қарыздары (пассив) кіреді. Екіншіден, мұрагерлік бойынша тек мұра қалдырушы тірі кезінде иеленген құқықтар ғана өтеді. Сондықтан мұра қалдырушы тірі кезінде ие болмаған, ол қайтыс болған кезде пайда болған құқықтар мұра құрамына енбейді.

Мұрагерліктің отбасылық сипаты оның кең таралуына ықпал етеді. Сондықтан да заң бойынша мұрагерлікті «мұрагерліктің отбасылық құқығы» деп атайды [2, 154б.]. Заң бойынша мұрагерлікте мұра қалдырушы мұраны мұрагерлер арасында өз қалауынша бөле алмайды. Себебі заң бойынша мұрагерліктегі мұрагерлер кезегі мен үлесі мемлекетпен белгіленген ережелер негізінде жүргізіледі. Егер мұра қалдырушыны заңмен белгіленген мұрагерлер кезектілігі және мұраны солардың бөлу тәртібі қанағаттандырса, ол өсиет қалдырмауы да мүмкін. Мұнда мұра қалдырушының «болжамды еркі» бар деп айтуға болады. Егер адам өсиет қалдырмай қайтыс болса, онда оны өз мұрасының заң бойынша өтуімен келіскендігі.

ҚР АҚ заң бойынша мұрагерлік етуде мұрагерлік кезектілігін анықтаған. ҚР АҚ 59 тарауымен, «заң бойынша мұрагерлік» тарауымен танысу барысында ең бірінші мұрагерлік кезектілігі көңіл аудартады. Мұрагерлер кезектілігі жөнінде заңгерлер әртүрлі өз көзқарастарын айтады. Мысалы, Ю.К.Толстой заң бойынша мұрагерлер шеңберін соншалықты кеңейтудің қажеті жоқ, ол сондай ұзақ туысқандықты анықтау барысында, қиындықтар мен адасуға әкеліп соқтыруы мүмкін дейді. З.Ш.Рашидова: «Заң бойынша мұрагерлікті туысқандықтың алтыншы деңгейіне дейін жеткізу» соншалықты қажет болмаған шығар.

Нотариаттық тәжірибе кезектіліктің үшінші деңгейі және ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік заң бойынша мұрагерлікті шектейді [3, 80б.]. Әрине алыс туысқандар арасындағы мұрагерлікті жүзеге асыру үрдісі, жақын туысқандарға қатысты үрдістен күрделірек және қиынырақ. Мүдделі тұлғалар өздерінің туысқандық қатынастарын анықтап, дәлелдеу мақсатымен сотқа жүгіне бастауы мүмкін, туысқандық анықталмай жатса, басқа да жолдарымен жеткілікті дәлелдемелерді табуға, сонымен қатар мұраны қабылдағысы келмегенде бас тарту мерзімін өткізіп алудың дәлелді себептерін белгілеуге тырысуы толығымен мүмкін. Бұл мәселенің барлығы мұрагерлік процесін қиындатады. Дегенмен бұл шеңбердің кеңеюін ақтауға болатын жағдайларын да айту керек. Ең алдымен бұл жағдай өсиет қалдырмай қайтыс болғанның мұрагерлеріне қатысты заңшығарушының қамқорымен түсіндіріледі. Сонымен қатар иесіз қалған мұра деп тану жағдайларының аз болуы мәліметтерімен де түсіндіріледі.

Заң бойынша мұрагер болу құқығын бірінші кезекте тең үлеспен мұра қалдырушының балалары, соның ішінде ол қайтыс болғаннан кейін тірі туған балалары, сондай-ақ мұра қалдырушының жұбайы мен ата-анасы алады.

Заң бойынша мұрагер болу құқығын екінші кезегінде тең үлеспен мұра қалдырушының ата-анасы бір, ата-анасы бөлек аға-інілері мен апа-сіңлілері (қарындастары), сондай-ақ оның әкесі жағынан да, анасы жағынан да атасы мен әжесі алады.

Заң бойынша мұрагер болу құқығын үшінші кезекте тең үлеспен мұра қалдырушының туған немере ағалары мен апалары алады. Заң бойынша мұрагер болу құқығын төртінші кезекте мұра қалдырушының алтыншы атаға дейінгілерін қосқанда басқа туыстары алады, бұл ретте туыстық дәрежесі неғұрлым жақын туыстар туыстықтың неғұрлым алысырақ дәрежедегі туыстарын мұрагерліктен шеттетеді. Туыстық дәрежесінің жақындығы ортақ ата-бабасынан туу саны негізінде анықталады. Әрбір дүниеге келу бір ата (бір туыстық) дәрежесі деп аталады. Мұрагерлікке шақырылған төртінші кезектегі мұрагерлер тең үлесте мұрагер болады.

Заң бойынша мұрагер болу құқығын бесінші кезекте, егер мұра қалдырушымен бір отбасында кемінде он жыл бірге тұрса, тең үлеспен оның туыстас аға-інілері мен апа-сіңлілері, (қарындастары), өгей әкесі мен өгей шешесі алады.

Заң бойынша мұрагер болу құқығын алтыншы кезекте тең үлеспен мұра қалдырушының асырауындағы еңбекке жарамсыз адамдар алады. Мұрагерлер жоғарыда көзделген кезек тәртібімен мұрагерлікке шақырылады.

Заң бойынша мұрагерлік кезінде, бір жағынан, асырап алынған және оның ұрпақтары және екінші жағынан, асырап алушы мен оның туыстары қандас туыстарға теңестіріледі. Асырап алынғандар мен олардың ұрпақтары асырап алынушының туған ата-анасы, оның басқа да қандас туыстары қайтыс болғаннан кейін заң бойынша мұрагер болмайды. Асырап алынушылардың ата-анасы мен оның басқа да қандас туыстары

асырап алынушы және оның ұрпақтары қайтыс болғаннан кейін заң бойынша мұрагер болмайды. Заң бойынша мұрагерлердің әрбір келесі кезегі алдыңғы кезектегі мұрагерлер болмаған, оларды мұрадан шеттеткен, олар мұраны қабылдамаған не одан бас тартқан жағдайда, азаматтық кодекстегі кейбір жағдайларды қоспағанда, мұрагерлік құқығын алады. Заң бойынша мұрагерлерді мұрагерлікке шақырудың кезектілігі туралы және олардың мұрадағы үлестерінің мөлшері туралы ережелері мүдделі мұрагерлердің мұра ашылғаннан кейін жасалып, нотариат куәландырған келісімімен өзгертілуі мүмкін. Мұндай келісім оған қатыспайтын мұрагерлердің, сондай-ақ міндетті үлеске құқығы бар мұрагерлердің құқықтарын қозғамауы тиіс.

Заң бойынша мұрагерлерге сонымен қатар ұсыну құқығы бойынша мұрагерлер жатады. Бұл аталған мұрагерлер тек қана заңда көзделген жағдайлар орын алған жағдайда орын алады. Ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік деп түсініледі «егер заң бойынша мұрагер болып табылатын тұлға мұра ашылғанға дейін қайтыс болып, оның мұрагері сол қайтыс болған мұрагер қайтыс болмаған жағдайда оған тиесілі болатын мұрадағы үлеске мұрагерлік ету құқығы». Ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік тек заң бойынша мұрагерлікте орын алады, ал өсиет бойынша мұрагерлікте оған заң жол бермейді [4, 534б.].

Егер заң бойынша мұрагер мұра ашылғанға дейін қайтыс болса, ашылатын мұрадағы оның үлесі ұсыну құқығы бойынша оның ұрпақтарына ауысады. Қайтыс болған мұрагердің үлесі заң бойынша мұрагер ұсынған туыстығы бірдей дәрежедегі ұрпақтар арасында тең бөлінеді. Тікелей өзінен тарайтын туыстық бойынша мұрагерлік жағдайында ұсыну құқығы туыстық дәреже шектелмей қолданылады, ал көлденең туыстық бойынша мұрагерлік жағдайында ұсыну құқығын тиісінше оның туған аға-інілерін (апа-сіңлілерін, қарындастарын) ұсына отырып, мұра қалдырушының жиендері не оның туған немере ағасын немесе апасын ұсына отырып, немере аға-інілері мен апа-сіңлілері (қарындастары) алады.

Ескі заңнама бойынша ұсыну құқығы бойынша тек немерелері мен шөберелері мұрагер бола алған. Ал қазіргі күшіндегі заң бойынша ұсыну құқығы бойынша мұрагерлік ете алатын мұрагерлердің туысқандық дәрежесі шексіз.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Галеева Р.Ф., Ярков В.В., Зайцева Т.И. Настольная книга нотариуса: В 2т. Том 2: Справочно-методическое пособие - М., 2000 - 448 с.
2. Свердлов Г.М. О предмете и системе социалистического семейного права.// Советское государство и право. – 1941. - №1 - С 65-69.
3. Архив Алмалинского районного суда г. Алматы №2 – 342/027
4. Гражданское право. Том I. Учебник для вузов (академический курс) / Отв. Ред.: М.К. Сулейменов, Ю.Г. Басин - Алматы, 2000 - 704 с.

References:

1. Galeeva RF, Yarkov VV, Zaytseva TI Table notary book: The 2m. Volume 2: reference handbook - M., 2000 - 448 p.
2. GM Sverdlov On the subject and system sotsialicheskogo family law // Soviet State and Law. – 1941. - №1 - C 65-69.
3. Archive Almaly district court of Almaty №2 - 342/027
4. Civil law. Volume I. Textbook for high schools (akademichksky course) / Ed. Ed .: MK Suleimenov, YG Basin - Almtu, 2000 - 704 p.